

Дзітвары і мастацтва

РАЛЕТАРЫ УСІХ КРАІН, ЯДНАЮЦСЯ!

Год выд. 32-1
№ 1 (1846)
3 студзеня 1964 г.
ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННОЎ БССР

РУБЕЖ ВЯЛКАГА НАСТУПЛЕННЯ

Вось і стаў ён паўнаўладным гаспадаром планеты, 1964 год. Прамоўлены святочнымі тостамі, адганілі балі і карнавалы, адарваны першыя чырвоныя лісткі з пузатых свежых календароў. Вельмі добрую славу пакінуў аб сабе нашаму народу год, што адыйшоў. Залатымі літарамі запісаны на старонках гісторыі выдатныя яго падзеі. Гэта трыумфальны паўт ў зорную прастору Валерыя Быкоўскага і Валіяціны Церашкавай. Гэта праграма далейшага ўздыму прамысловасці і сельскай гаспадаркі — уздыму з чуждзейнай дапамогай хіміі, прынятая на снежаньскім пленуме ЦК КПСС. Гэта глыбокая і шыракая размова аб выхаванні чалавека камуністычнай ваяі, што адбылася ў чэрвені на пленуме ЦК КПСС і трохі раней — на вядомай сустрэчы кіраўнікоў партыі і ўрада з дзесяцма літаратурна і мастацтва. «Год, які мы пражылі, аячае вялікае дзесяцігоддзе ў жыцці нашай краіны, — гаворыцца ў навагоднім вышэванні савецкаму народу ад Цэнтральнага Камітэта КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР. — Народы нашай Радзімы выйшлі на новыя рубяжы камуністычнага наступлення».

Для беларускага народа сёлета навагоддзе супала з урачыстым і радасным дэтай — 45-й гадавінай Камуністычнай партыі Беларусі і Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Краем магутнай індустрыі, перадавой сельскай гаспадаркі, выдатных навуковых дасягненняў, багатай культуры, што глыбока ўваходзіць сваімі карынкамі ў гучы народна, стала за год Савецкай ўлады Беларусі. Цудоўных поспехаў дасягнула рэспубліка і ў мінулым годзе.

Нам, работнікам літаратуры, мастацтва, культуры, надзвычай прыемна ўсведамляць, што ў гэтыя поспехі немалы ўклад зроблены і намі... Якую галіну духоўнага жыцця народа ні возьмі, кожная радуе сваім росквітам, сваім наўлічым рухам уперад.

Мінулы год быў ураджайным і шчэрым у літаратурным жыцці рэспублікі. З'явіліся такія значныя творы, як «Сэрца на далоні» І. Шамякіна, «Птушкі і гаспадары» Я. Брыля, «Сыны ідуць у бой» А. Адамковіча, «Шэметы» М. Лобана і інш. З пазіцыі сённяшняга года беларуская літаратура глыбока, па-мастацку асэнсуе ае падзеі сучаснасці, так і выдатнае мінулае свайго народа.

Ніколі яшчэ не быў такі багаты, як летас, спіс твораў, вылучаных на атрыманне рэспубліканскіх літаратурных прэміяў імя Я. Купалы і Я. Коласа. Прыемна, што ў спісе гэтым — важкія раманы, грунтоўныя крытычныя даследаванні, зборнікі вершаў, кнігі казак і перакладаў, апаваданні і артыкулы. Усе літаратурныя жанры маюць у нас значны дасягненні, і гэты факт — яшчэ адно сведчанне стаўлі беларускага мастацкага слова.

Плёна працавала ў мінулым годзе і беларускі мастакі. Калі пераўвеш Рэспубліканскую мастацкую выставку, якая надаліне адкрылася, з папярэдняй такой выставай, то адразу адчуеш, колькі дабратворным было для жывальніц, скульптараў, графікаў рэспублікі шырае слова партыі, яе Цэнтральнага Камітэта. Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, скажанае на чэрвеньскім пленуме ЦК КПСС і на вядомых сустрэчках кіраўнікоў партыі і ўрада з дзесяцма літаратурна і мастацтва. Гарачае дыханне сумаснежы ўварвалася ў майстэрні мастакоў. Яе ўключаючы падзеі, яе назапашаныя праблемы, яе выдатныя героі — асяючы змест жывальніц палатнаў, скульптурных работ і графічных лістоў, эспланаваных на выставы. І, разам з тым, нехта не адзначаць і рост прафесійнага майстэрства мастакоў.

Добрых поспехаў дасягнулі многія беларускія тэатры. Узвуч хоць бы буйнейшы творчы калектыў рэспублікі — Тэатр оперы і балета. Становіцца ў ім на працягу доўгага часу некагола грамадскасць. Тэатр губляе сваю старую славу, губляе аўтарытэт і глядача. Два апошнія сезоны не толькі вярнулі яго рэішчыню папулярнасці, а і значна яе павялічылі. Амаль кожны новы оперны і балетны спектакль становіцца падзеяй у культурным жыцці рэспублікі. Калектыў актывна супрацоўнічае з беларускімі кампазітарамі. Расце выканаўчае майстэрства савецкай і балетнай трупы.

Так, 1963 год шмат чаго прынёс беларускай культуры, беларускаму мастацтву. Але вялікаму карэбю — вялікае плаванне. Якім і радасным ні былі нашы ўрачыныя поспехі — мы будзем таўчыся на месцы, а значыць — адставаць, калі і з'яўра застанемся на ўзроўні сённяшніх поспехаў. Толькі ў заўсёдным руху, толькі ў нястомных пошуках, у росце патрабавальнасці да сябе, да свайго таленту, — гарантыя жыццяздольнасці мастацтва і новых поспехаў яго працяўнікоў.

Савецкая творчая інтэлігенцыя кіруецца ў сваёй дзейнасці пачуццямі, цудоўна сфармуляванымі выдатным пісьменнікам нашага часу Міхаілам Аляксандравічам Шалахайвым: мы творым па патрабаванню свайх сэрцаў, а сэрцы нашы належыць партыі. Няма большага шчэсця для савецкага літаратара, мастака, кампазітара, артыста, чым памагаць сваёй творчасцю партыі. Радасць і гонар выклікае ў сэрцах дзяржаў савецкага мастацтва, савецкай літаратуры той факт, што партыя надзвычай шчыра і дапамогу, што на кожным з грандыёзных франтоў барацьбы за камунізм партыя адводзіць у баявых парадках важныя месцы і магутнейшай ідэалагічнай зброі — літаратуры і мастацтва. Вось і цяпер да сэрца кожнага савецкага мастака дайшлі словы, сказаныя Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым на пленуме ЦК КПСС, які вызначыў велікую праграму хімізацыі: «Вялікія задачы стаяць у гэтай ўзвззі і перад нашай творчай інтэлігенцыяй. Паказаць самым шырокім колам савецкіх людзей велізарныя магчымасці, якія адкрывае перад намі хімія, — абавязак мастакоў, работнікаў кіно, газет і часопісаў».

Паказ савецкага чалавека з яго багатым унутраным жыццём быў і застаецца галоўным клопатам нашай літаратуры і мастацтва. Прыемна адзначаць, што пільная ўвага да чалавечай псіхалогіі — характэрная адзнака мастацкіх твораў, што нараджаюцца ў наш час.

Адным словам, работы перад творцамі — натхненнай, хваляючай, патрабнай народу работы — непачаты траі! Не менш яе і перад працяўнікамі культурна-асветных устаноў, перад усімі, каму даручыла партыя ганаровую задачу ідэалагічнага, камуністычнага выхавання працоўных.

Дык нахай жа прынёсе нам 1964 год новыя выдатныя поспехі!

Мінск, Цэнтральная плошча, 1 студзеня 1964 года.

Мінск, Цэнтральная плошча, 1 студзеня 1964 года.

НА ВАСЕЛЛЕ ТЭАТРА

Добры навагодні падарунак — гэта малі віцябляне. Будуйнікі завяршылі ўзвядзенне будынка Беларускага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. У ім — добра абсталяваная дзельная зала на 800 месцаў, механічная вярчальная сцена, вестыбюль, кафе, ёсць тут і прэсторныя дэкарацыя памішканні.

31 снежня ў новым будынку тэатра адбыўся сход будуйнікоў БУ-36. Наваселле тэатра.

АБМЕРКАВАННЕ РАМАНА І. ШАМЯКІНА

Надрукаваны ў часопісе «Полымя» новы раман І. Шамякіна «Сэрца на далоні» прыцягнуў увагу чытача. Абмеркаванне рамана наядуна было наладжана на літаратурна-музычным факультэце Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горькага. Адбылася цікавая, ажыўлена размова.

На канферэнцыі прысутнічаў аўтар Іван Шамякін.

ПРА ГЕРАІЧНУЮ КУБУ

У сувязі са святкаваннем пятай гадавіны да перамогі народнай рэвалюцыі на Кубе ў тэатрах і росках Беларусі праводзіцца шырокае паказаванне аб баявым гераічнага кубіскага народа. Спарту фільмаў «Раснава аб рэвалюцыі», «Галодны 18» і «Малды паўстанец» вылучаныя кінематаграфістамі Кубы. Гледачы ўбачыць таксама савецкія фільмы «Кубанская навада», «Чорная чайнага ясельна», «Хронікальна-дакументальныя фільмы вострава», «Росца з вострава Свабоды», «Куба сёння», «Разом ітэрвенту на Кубе», «Влашчэ-прам ітэрвенту на Кубе», «Влашчэ-прам ітэрвенту на Кубе», «Час марша Хася Марш», «Мы з табы, Куба!» і іншыя капіны.

На новы год

У НЕВЯЛІКІМ ПАКОІ з традыцыйнымі канторскімі сталамі жыў чалавек дванаццаць — больш гадзіны чакалі свайі чаргі. Сядзелі і сядзілі, хваліліся, выходзілі ў калідор пакурываць, пасадзілі пазнавацца адзін з другім. Кожны з пачаў вядуць доўга сядзеў за сталом перад строгай дэжурнай, парлі-ва сачыў, як яна запісвала дэзэ-ныя ў тоўстыя канцлярыя кнігі, распісывае, атрымываў патрабы дакумент і з палёгкай уздыхаў...

Нарэшце, мая чарга. Дзвухчына механічна працігнула руку за даведкі, суха спытала прозвішча і машынальна пачала пісаць. Праз некалькі мінут прывычана была скончыла, і дзвухчына абьявіла падала мне паперку.

Я атрымаў не талон на паліва і не даведку аб займаемай пасадзе. Я атрымаў ганаровы дакумент на права называцца бацькам, на права выхоўваць новага чалавека — пасведчанне аб нараджэнні сына! Дома я хацеў пакласці пасведчанне ў даўно прыгатаваны альбом «Наша дзіця» — гэта ж першы яго дакумент. Хацеў, але не паклаў. Яры, святочны альбом і... шэравыя капія метрыкі — кантраст быў занадта вялікі.

Пасведчанне аб нараджэнні за-няло сваё месца сярод іншых дакументаў дарослых. Але я ўпэўніў, што праз шаснаццаць гадоў мой сын будзе атрымываць пашпарт у вялікай урачыстай зале, з кветкамі і з добрым сардэчным вышаваным словам.

Правільна зазначыў Ул. Іваню («Літаратура і мастацтва» № 97), што акт рэгістрацыі дзіцяці павінен быць па-сапраўдному сардэчным і ўрачыстым. Неабходна палумаць і аб тым, каб гэты дакумент не толькі адзначаў дату і месца нараджэння дзіцяці, але і радаваў бацьку і маці сваім светлым, цяплым афармленнем. Тут — неабмежаваны прастор для творчай фантазіі мастака.

Можна не вярта работнікам ЗАГСа затрымываць шчаслівых бацькоў доўгай шырмаюнай запале-нення дакументаў (іх можна пад-рыхтаваць загадзя). Тады больш будзе часу, каб сказаць бацькам ласнае слова.

Вельмі было б дарэчы, каб разам з пасведчаннем аб нараджэнні бацькам уручалі і які-небудзь памятны сувенір, напрыклад, кнігу ці што іншае. Добра было б тут жа арганізаваць кіёс па продажу кніг і іншых сувенюраў.

Бясспрэчна, карысна і прыемна было б бацькам атрымаць і наказ свайму сыну. Не сухое: «вышчупе-жадаем... спадзімся...», а усхва-ляванае пажаданне новаму чала-веку. У гэтым наказе павіны быць яркія прыкметы нашага часу, пры-кладна такія, як піша Ул. Іваню: «Мы вышчупе прыбе не крывяжам, не вады і малівай...»

Над'чул урачыстасці не атрыма-ла. Не штурдыце, хлопцы. Усё даўно прыдумана. Я быў на камса-мольскім вяселлі на «Гомсельмашы», мы з'явілі ўсё, як у іх...

І зрабілі Паводле яго расказаў, у камбайнабудуйнікоў было шка-ва і вясела. У нас жа сапраўднай вяселлі не атрымалася. Мінут трыццаць нехта чытаў вышаванні, затым афіцыйны асобы афіцыйна віталі малых, нават афіцыйна абяцалі кніжы ад кватэры. Але ўсе ведалі, што ва ўсіх гэтых разе ў бліжэйшыя гады арганізацыя сваіх новых вятэр не будзе мець. У зале з'явіліся людзі, нават незнаёмыя малым і запрашаныя без іх ведама.

Патрабы людзі, — раст-лумачылі нам. Можна, калі-небудзь і патра-бныя, але на вяселлі яны трымаюць суха, і самі адчувалі, што ім тут няма чаго рабіць.

Нехта хацеў урачыста ўвесці жаніха і нявесту ў залу, але яму не далі гэтага зрабіць. Маладых без шынгага туму пасадзілі на месца побач адміністрацыяй і вельмі далёка ад бацькоў. Чагую? Потым высветлялася, што так было на тым вяселлі, дзе прысутнічаў таварыш з мяцком. Але ён не ведаў адной дэталі — у тых мала-дых і'ра было бацькоў.

Над'чул урачыстасці не атрыма-ла. Не штурдыце, хлопцы. Усё даўно прыдумана. Я быў на камса-мольскім вяселлі на «Гомсельмашы», мы з'явілі ўсё, як у іх...

І зрабілі Паводле яго расказаў, у камбайнабудуйнікоў было шка-ва і вясела. У нас жа сапраўднай вяселлі не атрымалася. Мінут трыццаць нехта чытаў вышаванні, затым афіцыйны асобы афіцыйна віталі малых, нават афіцыйна абяцалі кніжы ад кватэры. Але ўсе ведалі, што ва ўсіх гэтых разе ў бліжэйшыя гады арганізацыя сваіх новых вятэр не будзе мець. У зале з'явіліся людзі, нават незнаёмыя малым і запрашаныя без іх ведама.

Патрабы людзі, — раст-лумачылі нам. Можна, калі-небудзь і патра-бныя, але на вяселлі яны трымаюць суха, і самі адчувалі, што ім тут няма чаго рабіць.

Нехта хацеў урачыста ўвесці жаніха і нявесту ў залу, але яму не далі гэтага зрабіць. Маладых без шынгага туму пасадзілі на месца побач адміністрацыяй і вельмі далёка ад бацькоў. Чагую? Потым высветлялася, што так было на тым вяселлі, дзе прысутнічаў таварыш з мяцком. Але ён не ведаў адной дэталі — у тых мала-дых і'ра было бацькоў.

Над'чул урачыстасці не атрыма-ла. Не штурдыце, хлопцы. Усё даўно прыдумана. Я быў на камса-мольскім вяселлі на «Гомсельмашы», мы з'явілі ўсё, як у іх...

І зрабілі Паводле яго расказаў, у камбайнабудуйнікоў было шка-ва і вясела. У нас жа сапраўднай вяселлі не атрымалася. Мінут трыццаць нехта чытаў вышаванні, затым афіцыйны асобы афіцыйна віталі малых, нават афіцыйна абяцалі кніжы ад кватэры. Але ўсе ведалі, што ва ўсіх гэтых разе ў бліжэйшыя гады арганізацыя сваіх новых вятэр не будзе мець. У зале з'явіліся людзі, нават незнаёмыя малым і запрашаныя без іх ведама.

Патрабы людзі, — раст-лумачылі нам. Можна, калі-небудзь і патра-бныя, але на вяселлі яны трымаюць суха, і самі адчувалі, што ім тут няма чаго рабіць.

Нехта хацеў урачыста ўвесці жаніха і нявесту ў залу, але яму не далі гэтага зрабіць. Маладых без шынгага туму пасадзілі на месца побач адміністрацыяй і вельмі далёка ад бацькоў. Чагую? Потым высветлялася, што так было на тым вяселлі, дзе прысутнічаў таварыш з мяцком. Але ён не ведаў адной дэталі — у тых мала-дых і'ра было бацькоў.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

У НОВЫМ ГОДЗЕ —
ДА НОВЫХ ПОСПЕХАЎ

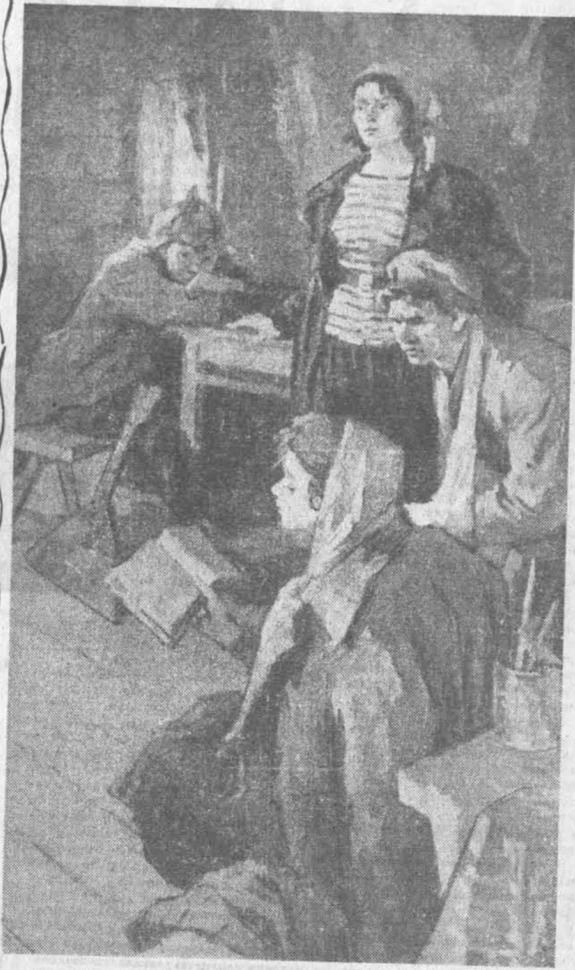
ПРАЦЯГВАЕМ РАЗМОВУ
АБ СУЧАСНЫХ
АБРАДАХ І ЗВЫЧАЯХ

НАРЫС ПРА СПЕВАКА
В. ЧАРНАБАЕВА

ЦІКАВЫ ВОПЫТ
БІБЛІЯТЭКІ

РАЗДЗЕЛЫ З АПОВЕСЦІ
ВАСІЛЯ БЫКАВА
«АЛЬПІЙСКАЯ БАЛАДА»

СЛОВА ПРА
НОВЫЯ КНІГІ

З РЭСПУБЛІКАНСКАЙ МАСТАЦКАЙ ВЫСТАУНІ. Р. КУДРЭВІЧ, «Першая ралетчыня» (мал.).

ПАСВЕДЧАННЕ АБ НАРАДЖЭННІ- НЕ ТАЛОН НА ПАЛІВА

Нікага штампа, ніякага адзінага шабруна. Таміна дзвухчына пі-савалі, яны добра ведаюць бацьку дзіцяці, працягваюць разам з ім і ўручаць бацькам гэты па-каз врта на сходы калектыву — пачаць, ты адказны за дзіця. І мы сцітаем кабел'яны лво выра-сць. І не трэба раць рэзультат і ўз-роўня варты, як і не трэба распра-цаваць адзінага для ўсёй рэспуб-лікі сфармы камсамольскага я-селя з таці інакш на месцы. Будзе зменен Не ўсюды пакуль што ад-нокавыя ўмовы, нехта з'яўра за-няць добрых звычак, традыцый-ныя звычкі мясцовасці. Нельга за-быць і аб натуральным імкнен-ні людзей зрабіць сваё свята леп-шым, чым звычайны дзень, пры-гажэным. Адзіны сцяжарны можа аказаць драную паслугу аргані-затарам, скаваць і абмежаваць іх удасну ў ініцыятыву і фантазію. Вось чагую ў гэтым вытанні я ца-лям падтрымліваю Г. Цітовіча і У. Юрвіча.

НІКАДЗНА жаніўся мой та-рыш. Выршана было ар-гізаваць камсамольскае вяселле — маладыя заслужылі гэтага гонару. Мы сядзелі некалькі вечароў — прыдумалі, як упры-гожыць залу, размяркувалі аб-в'язкі. А затым да нас прышоў прадстаўнік мясцова і сказаў:

— Не штурдыце, хлопцы. Усё даўно прыдумана. Я быў на камса-мольскім вяселлі на «Гомсельмашы», мы з'явілі ўсё, як у іх...

І зрабілі Паводле яго расказаў, у камбайнабудуйнікоў было шка-ва і вясела. У нас жа сапраўднай вяселлі не атрымалася. Мінут трыццаць нехта чытаў вышаванні, затым афіцыйны асобы афіцыйна віталі малых, нават афіцыйна абяцалі кніжы ад кватэры. Але ўсе ведалі, што ва ўсіх гэтых разе ў бліжэйшыя гады арганізацыя сваіх новых вятэр не будзе мець. У зале з'явіліся людзі, нават незнаёмыя малым і запрашаныя без іх ведама.

Патрабы людзі, — раст-лумачылі нам. Можна, калі-небудзь і патра-бныя, але на вяселлі яны трымаюць суха, і самі адчувалі, што ім тут няма чаго рабіць.

Нехта хацеў урачыста ўвесці жаніха і нявесту ў залу, але яму не далі гэтага зрабіць. Маладых без шынгага туму пасадзілі на месца побач адміністрацыяй і вельмі далёка ад бацькоў. Чагую? Потым высветлялася, што так было на тым вяселлі, дзе прысутнічаў таварыш з мяцком. Але ён не ведаў адной дэталі — у тых мала-дых і'ра было бацькоў.

Над'чул урачыстасці не атрыма-ла. Не штурдыце, хлопцы. Усё даўно прыдумана. Я быў на камса-мольскім вяселлі на «Гомсельмашы», мы з'явілі ўсё, як у іх...

І зрабілі Паводле яго расказаў, у камбайнабудуйнікоў было шка-ва і вясела. У нас жа сапраўднай вяселлі не атрымалася. Мінут трыццаць нехта чытаў вышаванні, затым афіцыйны асобы афіцыйна віталі малых, нават афіцыйна абяцалі кніжы ад кватэры. Але ўсе ведалі, што ва ўсіх гэтых разе ў бліжэйшыя гады арганізацыя сваіх новых вятэр не будзе мець. У зале з'явіліся людзі, нават незнаёмыя малым і запрашаныя без іх ведама.

Патрабы людзі, — раст-лумачылі нам. Можна, калі-небудзь і патра-бныя, але на вяселлі яны трымаюць суха, і самі адчувалі, што ім тут няма чаго рабіць.

Нехта хацеў урачыста ўвесці жаніха і нявесту ў залу, але яму не далі гэтага зрабіць. Маладых без шынгага туму пасадзілі на месца побач адміністрацыяй і вельмі далёка ад бацькоў. Чагую? Потым высветлялася, што так было на тым вяселлі, дзе прысутнічаў таварыш з мяцком. Але ён не ведаў адной дэталі — у тых мала-дых і'ра было бацькоў.

Над'чул урачыстасці не атрыма-ла. Не штурдыце, хлопцы. Усё даўно прыдумана. Я быў на камса-мольскім вяселлі на «Гомсельмашы», мы з'явілі ўсё, як у іх...

І зрабілі Паводле яго расказаў, у камбайнабудуйнікоў было шка-ва і вясела. У нас жа сапраўднай вяселлі не атрымалася. Мінут трыццаць нехта чытаў вышаванні, затым афіцыйны асобы афіцыйна віталі малых, нават афіцыйна абяцалі кніжы ад кватэры. Але ўсе ведалі, што ва ўсіх гэтых разе ў бліжэйшыя гады арганізацыя сваіх новых вятэр не будзе мець. У зале з'явіліся людзі, нават незнаёмыя малым і запрашаныя без іх ведама.

Патрабы людзі, — раст-лумачылі нам. Можна, калі-небудзь і патра-бныя, але на вяселлі яны трымаюць суха, і самі адчувалі, што ім тут няма чаго рабіць.

Нехта хацеў урачыста ўвесці жаніха і нявесту ў залу, але яму не далі гэтага зрабіць. Маладых без шынгага туму пасадзілі на месца побач адміністрацыяй і вельмі далёка ад бацькоў. Чагую? Потым высветлялася, што так было на тым вяселлі, дзе прысутнічаў таварыш з мяцком. Але ён не ведаў адной дэталі — у тых мала-дых і'ра было бацькоў.

Над'чул урачыстасці не атрыма-ла. Не штурдыце, хлопцы. Усё даўно прыдумана. Я быў на камса-мольскім вяселлі на «Гомсельмашы», мы з'явілі ўсё, як у іх...

І зрабілі Паводле яго расказаў, у камбайнабудуйнікоў было шка-ва і вясела. У нас жа сапраўднай вяселлі не атрымалася. Мінут трыццаць нехта чытаў вышаванні, затым афіцыйны асобы афіцыйна віталі малых, нават афіцыйна абяцалі кніжы ад кватэры. Але ўсе ведалі, што ва ўсіх гэтых разе ў бліжэйшыя гады арганізацыя сваіх новых вятэр не будзе мець. У зале з'явіліся людзі, нават незнаёмыя малым і запрашаныя без іх ведама.

Патрабы людзі, — раст-лумачылі нам. Можна, калі-небудзь і патра-бныя, але на вяселлі яны трымаюць суха, і самі адчувалі, што ім тут няма чаго рабіць.

Нехта хацеў урачыста ўвесці жаніха і нявесту ў залу, але яму не далі гэтага зрабіць. Маладых без шынгага туму пасадзілі на месца побач адміністрацыяй і вельмі далёка ад бацькоў. Чагую? Потым высветлялася, што так было на тым вяселлі, дзе прысутнічаў таварыш з мяцком. Але ён не ведаў адной дэталі — у тых мала-дых і'ра было бацькоў.

ТАКАЯ АБСТАНОЎКА ўзаема- на доверу павіна быць і са- праўдныя вярчэрны ма- вай формы кафе — новай і ціка- вай ініцыятыўнай моладзі.

Ісправіцца чытальніку моладзі, чык. Бясспрэчна, лепшы дарад-кадны план вечару быў да-вядуць умець цікава гадзіць га-серы, танцаў, але ні ў якімв'ян-та нехта забываць аб самадзейна-сці нараджацца за кожным с-лікам. Я памятаю, як гарача па-хваліла зала песню «Шчучью рус-кія вайны» ў адзін з вечароў ў маладзёжным кафе «Мелодыя» на Гомельскай фабрыцы імя В. Сака-віча, як шыра там жадалі перамо-гі савецкім баскетбалістам. Усё гэта не было прадгледжана планам, але вядучы не пераходзілі людзям вяселліца і самі ўключаліся ў гульнію.

У маладзёжным кафе не можа быць сумна. Людзі тут адлачы-ваюць, вяселліца. З усіх вечароў

Можна, гэта не тыповы выпа-дак. Я не супраць таго, каб не-раімаць добрае, не супраць чыта-ння вышаваннаў і выступленняў кі-руючых работнікаў. Але ж камса-мольскае вяселле — гэта не афі-цыйнае мерапрыемства, пасля яко-га трэба паставіць «птушачку» ў справядлачы. Гэта падзея вельмі важная для новай сям'і. Імяна та-му трэба даваць сваякам і тавары-шам маладых — яны і ўспомняць прыгожыя абрады, і скажучы па-трабныя словы, і будучы падтрым-ліваць добры настрой у гэтай.

ТАКАЯ абстаноўка ўзаема-на доверу павіна быць і са-праўдныя вярчэрны ма-вай формы кафе — новай і ціка-вай ініцыятыўнай моладзі.

Ісправіцца чытальніку моладзі, чык. Бясспрэчна, лепшы дарад-кадны план вечару быў да-вядуць умець цікава гадзіць га-серы, танцаў, але ні ў якімв'ян-та нехта забываць аб самадзейна-сці нараджацца за кожным с-лікам. Я памятаю, як гарача па-хваліла зала песню «Шчучью рус-кія вайны» ў адзін з вечароў ў маладзёжным кафе «Мелодыя» на Гомельскай фабрыцы імя В. Сака-віча, як шыра там жадалі перамо-гі савецкім баскетбалістам. Усё гэта не было прадгледжана планам, але вядучы не пераходзілі людзям вяселліца і самі ўключаліся ў гульнію.

У маладзёжным кафе не можа быць сумна. Людзі тут адлачы-ваюць, вяселліца. З усіх вечароў

Можна, гэта не тыповы выпа-дак. Я не супраць таго, каб не-раімаць добрае, не супраць чыта-ння вышаваннаў і выступленняў кі-руючых работнікаў. Але ж камса-мольскае вяселле — гэта не афі-цыйнае мерапрыемства, пасля яко-га трэба паставіць «птушачку» ў справядлачы. Гэта падзея вельмі важная для новай сям'і. Імяна та-му трэба даваць сваякам і тавары-шам маладых — яны і ўспомняць прыгожыя абрады, і скажучы па-трабныя словы, і будучы падтрым-ліваць добры настрой у гэтай.

та? Думаю, што нічога яны не дадуць і нічым не дапамогуць. Яны толькі могуць ініцыятыву маладога даследчыка.

Атрымалася неяк так, што ў нас, па сутнасці, няма добрых падручнікаў і дапаможнікаў па беларускай літаратуры. Таму трэба вядзе і захоўваць тых навуковых работнікаў і настаўнікаў, якія працягваюць ініцыятыву і барюцца за напісанне іх.

Калектыву кафедры беларускай літаратуры Мінскага педінстытута імя А. М. Горькага (М. А. Лазарук, А. М. Налівайка, М. М. Пятровіч, А. А. Сондак, В. Т. Тарасюк) зрабіў спробу стварэння дапаможнікаў для студэнтаў філалагічных факультэтаў — семінары па творчасці Янкі Купалы.

Пры гэтай навазе да аўтараў дапаможніка я павінен сказаць, што не ўбачыў у іх рабаванні і сур'езнасці адназначнасці, ні творчага падыходу да справы. На ўсім дапаможніку ляжыць пячатка паспешлівасці, у ім не вядзе шчырага і яснай пазіцыі, не адчуваецца навізна і свежасці думак.

Незадаволенасць наша пачынаецца ўжо з першага раздзела кнігі, у якім падаюцца выказванні пісьменнікаў пра Янку Купалу. Па-першае, тут не ўказана, адкуль узяты выказванні пісьменнікаў аб Купале, дзе і калі яны надрукаваны; па-другое, чамусьці не ўключаны выказванні аб нашым народным пэсары такіх пісьменнікаў, як Л. Арагон, Я. Райніс, Л. Піра, М. Танк, П. Броўка, Ц. Гарны і інш.

Другі раздзел дапаможніка, які займае больш паловы кнігі, прысвечаны агляду крытычнай і літаратурна-навуковай літаратуры аб творчасці Янкі Купалы. Галоўны недахоп гэтага раздзела — эмпірычнасць і нейкая неразборлівасць. Патрэба і каштоўнае тут сутысцюць амаль на роўных правах з непатрэбным і заганным. Больш таго, непатрэбнаму і заганнаму аўтары ўдзяляюць вельмі многа ўвагі. Так, напрыклад, артыкулы М. Пятуховіча, А. Бабарэкі, І. Плашчынскага, Л. Бэнды,

Лазарук М. А., Налівайка А. М., Патровіч М. М., Сондак А. А., Тарасюк В. Т. «Янка Купала. Семінары». Выдавецтва «Вышэйшая школа». Мінск, 1963 г.

у якіх творчасць Янкі Купалы, па сутнасці фальсіфікацыя, скажэнне, дамаганіца трыюмфа. — гэтыя артыкулы разглядаюцца залішне падрабязна, нават з шырока цытаваннем іх фальсіфікатарскіх сур'езнасцяў. Праўда, аўтары біяграфічнага агляду не згадваюць з гэтымі сур'езнасцямі, крытыкуюць іх. Але крытыка гэтая непаслядоўная, часам яна перамяшчаецца з пахвалою і ператвараецца ў пахвалу.

Так, напрыклад, пасля падрабязнага наметатарскага разгляду артыкула М. Пятуховіча «Асноўныя этапы ў развіцці Янкі Купалы» аўтары агляду робяць вывад: «Такім чынам, прафесар М. Пятуховіч, задаўшыся мэтай прасачыць эвалюцыю творчасці Янкі Купалы, знайшоў у ёй і народніцтва, і аўтабіяграфізм, і імпрэсіянізм, і індывідуалізм, толькі не заўважыў самага галоўнага — палымнага патрыятызму і рэвалюцыйнага пафосу. Выразна выступае ў нарысе імкненне аўтара навукова асэнсаваць пазію Купалы» (Падкрэслена мною. — М. Л.).

Тут вядзецца ў вочы вельмі дзіўнае разуменне навуковага асэнсавання пазіі Янкі Купалы.

Дзіўным таксама з'яўляецца сур'езнасць аўтараў семінары аб тым, што «Кніга М. Гарэцкага пры ўсім сваім недахопах (маецца на ўвазе яго «Гісторыя беларускай літаратуры» — М. Л.) была значнай з'явай у беларускай літаратурнай крытыцы і па сутнасці паклала пачатак навуцы аб беларусым мастацтвым слове». Тое, што ў названай кнізе М. Гарэцкага гісторыя беларускай літаратуры разглядаецца з нацыяналістычных пазіцый, працэс яе развіцця падаецца ў скажоным выглядзе — гэта аўтараў дапаможніка не турбуе.

Думаецца, што не варта было ў аглядае крытычнай літаратуры спыніцца на артыкуле І. Плашчынскага «Нагітні пра творчасць Янкі Купалы», дзе ўводзіцца пачынаючы на народлага паэта Беларусі і скажэнне яго творчасці. Аўтары крытычнага агляду ўскрываюць фальсіфікатарскую і пахвалную сутнасць артыкула І. Плашчынскага, гавораць аб заганных палажэннях, якія знайшлі далейшае развіццё ў артыкуле Л. Бэнды «Шлях паэта». Яны правільна ро-

бляць, калі рэзка крытыкуюць артыкулы Л. Бэнды, дзе творчасць Купалы фальсіфікацыя, страціла сваю асаблівасць. Але новоста — тавы было рабаванне вераванні ў бок І. Плашчынскага, што ён «у асноўным правільна характарызуе дакастрычніцкую творчасць паэта... і «слухна гаворыць аб народнасці купалаўскай пазіі».

Такі «крытычны» агляд не можа не выклікаць у чытача здзіўлення. І ўвогуле, на маю думку, не варта было ўключыць у біяграфічны агляд тых работ аб творчасці Янкі Купалы, якія не маюць навуковага значэння і ў якіх груба фальсіфікацыя і скажэнне сутнасці творчасці народнага паэта. Аб гэтых работах можна было б сказаць у дапаможніку жэ-небудзь асобна, паказаўшы іх антынавуковую сутнасць.

Паўную карысць прынесе ўдзельнікам семінара па творча-

сці Купалы раздзел дапаможніка, прысвечаны асноўным датам жыцця і творчасці народнага паэта.

А вось раздзел «Тэмы семінарскіх работ», дзе дадзены прыклады тэмы для студэнцкіх дакладаў, і падрабязная распрацоўка гэтых тэм, на мой погляд, не можа прынесці чарыст студэнтам, бо складзены ён амаль без уліку сучаснага ўзроўню літаратурнай навуцы. Рэкамэндацыя распрацоўка тэм студэнцкіх дакладаў зроблена амаль што так, як яна магла быць зроблена год трыццаць таму назад, — тым жа шытанавым думі і фразы, той жа голы сацыялізм. Адсутнічае сама пазіія Купалы, яе эстэтычная сутнасць, яе самабытнае неаўтарства. Што могуць даць для студэнта, які шчыльна заняты працай, такія распрацоўкі? Ці дапамогуць яны яму сказаць аб Купале сваё слова, раскрыць пэўныя характэрныя творчасці народнага па-

скаваць творчыю маладога даследчыка.

Няк і нікога не могуць задаволяць пяты і шосты раздзелы дапаможніка, прысвечаны асноўным выданням твораў Янкі Купалы і асноўным дапаможнікам па семінары. Пяты раздзел займае дзве няпоўныя старонкі, а другі — палову старонкі.

Зусім адсутнічае ў дапаможніку паказчы Імён, які ў такога роду выданні з'яўляецца абавязковым.

Усе сказанае сведчыць аб тым, што аўтары семінары, сур'езны навуковыя работнікі, узяўшыся за складанне вельмі патрэбнага дапаможніка, аднесліся да гэтай важнай справы не па-навуковаму, без належнай сур'езнасці.

Вялікая задача, якая стала перад аўтарамі семінары па творчасці Янкі Купалы, засталася невырашанай.

М. ЛАРЧАНКА,
доктар філалагічных навук.

З РЭСПУБЛІКАНСКАЙ МАСТАЦКАЙ ВЫСТАУКІ. М. РЫБАНКОУ. «Машыніста» (дрэва).

У МУЗЕІ ЯНКІ КУПАЛЫ

З НАРОДАМ

Шмат людзей быўе штогод у Літаратурным музеі Янкі Купалы. З усіх канцоў рэспублікі прыязджаюць экскурсіі, адзіночныя наведвальнікі. З пашанай ставяцца да памяці выдатнага сына беларускага народа і замежныя госці. Яны ахвотна заходзяць у павільон Купалы, выкажваючы шчырыя пахвалы да пэсары. Нядарна ў музеі пабывалі румынскія пісьменнікі, у кнізе вядомага госці панікулі цёпла ўспаміны.

Мы наведвалі не толькі з влічлівай цікавасцю, але і глыбокім хваляваннем Музей Янкі Купалы. Багатага, дакументнага ўсё магчыма выстаўкі памагалі нам убачыць жыццёвую фігуру беларускага паэта, выразна пахваліўшы і спадарожна свайго народа.

Аб'ямае ўнесці свой уклад у папулярызуючы твораў гэтага вялікага паэта і тым самым саапрацоўваць далейшы развіццё пэсары нашымі народамі, аб'яднаўшы агалюнай матэі і барацьбы.

ПІСЬМО З ВІЛЬНОСА

Нядарна ў музеі прыйшоў пісьмом з Вільноса. У ім мастак П. Гервіч паважліва аб гісторыі стварэння карціны «А хто там ідзе?». «А хто там ідзе?» — гэта тэма, якая ў 1944 годзе, як толькі заснаваўся Музей Я. Купалы, дырэктар У. Ф. Луцэвіч замала не гэтую карціну. Для перамяшчэння карціны ў браў герою твора Я. Купалы: Лявона, Гуслера, сялян, рабочых, набаўраў. Ідучы беларусы на гару, дзе свайго народа, закінута пера, з цяжка мінулага. Працаваў над карцінай у 1945 годзе.

КАБ БОЛЬШ ВЕДАЦЬ

У музеі пазта працуе лекторый. Тут можна паслухаць успаміны людзей, якія сутраціліся з Янкам Купалам, данаваць аб яго творчасці, пэсары на яго словы. З надыхаючай навагай праслухоўваючы наведвальнікі голас незабытага пэсары (Гарыма з выступлення ў Мінску ў 1940 годзе на вечары прысвечаным 85-годдзю з дня смерці выдатнага паэта Янкі Купалы).

Пэсары нечакані разоў наведвалі студэнты Мінскага педагагічнага інстытута імя Горькага. Аб сустрачэнні з Купалам ім расказаў аўтар кніжачкі «Янка Купала» Е. Сяноў. Затым прысутныя слухалі голас Я. Купалы і успаміны Петра Глеба, запісаныя на плёнкі.

На гэтым зачынілі былі прысвечаны творчасці і Беларусаву. Пра паэта-самавука, перападчына твораў Купалы, рэдактара першага аўтабіяграфічнага музея Янкі Купалы (1919), студэнтам расказаў навуковы супрацоўнік музея Л. Ванковіч.

ЯК ГЭТА РАБІЛАСЯ

Той, хто ўваў у музей, пэсары, звяртаў увагу на карціну Ю. Пучынскага «У нарыме». За сталом, аб'яднаўшыся, у гэты момант задуменна сядзець малады Янка Купала. Ён уважліва слухае лірыка. Наўкол стаіць і сядзець вясцючы. Тут і дарослыя, і дзеці, мучыны

ТАК, ЯК БЫЛО У 1882

З 1947 года ў Вільносі, у хатцы, дзе нарадзіўся народны пэсар, створана мемарыял. Звыш 60 тысяч чалавек аглядаюць ўжо гэты слаўны куток Беларусі.

Сёвета тут праведзены капітальныя рамонт. Дамініканскія навага, Мінскага ўнутраны інтэр'ер паміяншана. Рэстаўрацыя аднастайна таго часу, калі наведваліся пэсары, асабліва паню адрадыццё пэсары. Занямаюцца пераабнаўленне. Былы экспазіцыйны паню стане мемарыяльным. Для гэта зроблена спецыяльная мэбля, вымаўлена на адрадыццё пэсары. Вымаўлена на адрадыццё пэсары. Вымаўлена на адрадыццё пэсары.

«ВЫШЛІЦЕ, КАЛІ ЛАСКА...»

«Мы звяртаемся да Вас з влічлівай просьбай дапамагчы нам сабраць матэрыялы, звязаныя з жыццём і творчасцю Янкі Купалы. Вышліце, калі ласка, некаторыя дакументы і фотаздымкі. Гэты матэрыял мы збіраем для краязнаўчага музея». Такою просьбай атрымана з Ветрынскага Дома піянераў, Пэсары юных аматараў гісторыі роднага краю была адказана. Падобныя лісты музеі атрымлівае часта.

Школьнікі Горкаўскага аддзялення Случэскага раёна памагалі афарміць альбом «Аб любімым пэсары», выхаванцы Ветрынскай школы-інтэрната проста захапілі «шыры пазнаць Купала». Ён вышліце, калі ласка, матэрыялы, звязаныя з жыццём і творчасцю Янкі Купалы.

Цінавае пісьмо прыйшло нядарна з Бранскага вобласці. Напісалі яго вучні з вёскі Старыя Юрковічы Навасібіцкага раёна. Яны стварылі «Музей міру і дружбы народаў», а іх вясце стаіць якая на стэны братніх рэспублік РСФСР, УССР і БССР. Матэрыялы аб ім і творчасці Янкі Купалы накіраваны старэйшым клубам.

І. КУРБКА

ЗРываючы вопратку святасці...

Кніга А. Фядосіка «Антырэлігійныя матэрыялы ў беларусым фальклоры» з'яўляецца першай найбольш значнай працай, у якой аналізуюцца антырэлігійныя і антыклерыкальныя творчасці беларускага народа. На багатым матэрыяле А. Фядосіка паказвае, як у гэтых працоўных мас узніклі і развіліся творы, накіраваны супраць рэлігіі, царквы і духавенства.

Буржуазныя вучоныя імкнучыся давесці, што рэлігія заўсёды спадарожнічала чалавеку, што яна з'яўляецца неад'емнай часткай яго духоўнага жыцця, а таму, на іх думку, нельга выкарніць яе са свядомасці людзей. Антырэлігійнае народнае мастацтва якая і аб'ярае ўсе гэтыя довады і паваджае матэрыялістычны погляд на ўзнікненне рэлігіі.

На шматлікіх фальклорных творах аўтар кнігі паказвае, як народ раскрываў эксплуатацыйную сутнасць афіцыйнай царквы і яе службу, развенчаў Ідэал бога і святых, крытыкаваў «святчанне пэсары», паказваў шкоднасць рэлігійных абрадаў.

У першых двух раздзелах аналізуюцца антырэлігійныя творы даравацыйнага фальклору. Трэці раздзел кнігі прысвечаны выкрываючым рэакцыйнай сутнасці рэлігіі і крытыцы духавенства на

матэрыяле фальклору савецкага часу.

Фальклорныя матэрыялы даюць магчымасць прасачыць працэс развіцця антыклерыкальных і антырэлігійных ідэй у пэсары і творчасці народных мас у розныя эпохі.

Беларускія працоўныя ў многіх казках і легендах, анекдотах і пэсары, прыказках і прымаўках раскрываю эксплуатацыйную сутнасць пануючага класа, апраўдвае панаванне аднаго чалавека над другім і заклікае да пераўтварэння злу.

«У папа пусае таўсеа», а ў батрака спіна млеза», «Трое жыўчы, скуру дзярчы, голымі пусканоу. Хто адгадае?» (Пан, лоп і старага).

Ад крытыкі «службаў босіх» народ пераходзіць да крытыкі бога. «Які ты справядлівы, — гаворыць селянін у легендзе «Несправядлівы бог», — калі адзін аж нады многа мае, а другі з голаду здыхае». «За тым і божа, хто бедна зможа», — гаворыцца ў беларускай прыказцы.

У разе твораў адчуваецца імкненне народа зраўняць карэні рэлігіі. Аўтар кнігі звяртае на гэтыя творы асаблівую увагу. Такія творы, як «Песні ўдывы», «Бог, баба і мужык», «Неспэрыка», «Бог і ўгоднік», «Аб святым Мікоде і Ягорі», «Бог і святы Мікода» і многія іншыя і сёння з'яўляюцца дзейнымі ў аэстэтычнай прапагандзе.

Працэт супраць злога бога, які пакараў жанчыну баскондай па-

НА ПАУЛЬСЕ ЧАСУ

Першая кніжка крытыкі Якава Герцовіча — «На перадавых пазіцыях» адкрылася артыкулам «За філасофска-публіцыстычную крытыку». І хача з часу надрукавання яго мінула больш сямі год, але здаецца, што ён напісаны сёння, — так свежа і сучасна трыючыца ў ім праблема літаратурнай крытыкі, вызначваюца яе недахопы. Палемічны па сваім характары артыкул гораца абараняе пэсары ідэянасці, грамадзянскага пафосу ў літаратурнай крытыцы, асуджае крытыку эстэтычна, адарываю ад вострых праблем сучаснасці.

Герцовіч не толькі дакладна гэты палажэнні, а і кіруецца ім ў сваіх крытычных працах.

Гэты трыючыца па ліку кніга мае вельмі характэрную для пэсары аўтара назву — «Герой і сучаснасць». У кнізе вострым невялікім артыкулаў аб важных, прыкметных з'явах беларускай прозы за апошні час. Крытык разглядае но-

ваў Герцовіч. «Герой і сучаснасць». Літаратурна-крытычны артыкул. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск, 1963.

ваы раманы Івана Мележа, Аляксея Кулакоўскага, Уладзіміра Карпава, Тараса Хадкевіча, аповесці і апавядання Івана Наумовіча, Янкі Скрыгана, Міколы Лупскава, Міколы Раптанка, Барыса Сачані, Івана Пташнікава і іншых аўтараў.

На нямногіх старонках сцісла і цікава крытыку ўдалося сказаць пра раман «Людзі на балоце» самае істотнае, паказаць, чаму гэты твор адстае так прыкільна супраць нашым чытачом.

Цікава пачынаецца і аналіз творчасці Аляксея Кулакоўскага. Тут шмат цікавых назіранняў, асабліва адносна характараў раннях твораў і мастацкіх дэталей. «Усё ж глыбокага аналізу творчасці пісьменніка не атрымаўся. Карыстаючыся ўлюбённым прыёмам крытыкі ўжывае параўнанні з розных галін жыцця, хоць іх параўнанні агляд творчасці аднаго з лепшых нашых пэсары з эпізмам, дзе яшчэ цяжка адрозніць галоўнае ад другога. Атрымаўся, на маю думку, не аналіз, а белгі агляду творчасці Кулакоўскага.

Нялёгка справа — прааналізаваць у невялікім артыкуле тры раманы Уладзіміра Карпава. І таму асабліва прыемна, што крытык улавіў заканамернасць развіцця пэсары і характараў у пісьменніка, вызначыў такіх моцных ідэяных момантаў раманаў, як асуджанне і выкрываццё мяшчанства, духу ўласніцтва.

У Герцовіча добрае разуменне спецыфікі такіх мастацкіх жанраў, як роман, апавяданне, нарыс. Ён удаля прасочвае, як развіваецца і творча ўвабаслівае новае ў гэтых жанрах і еліна вясмейвае схемы і шаблонныя сюжэты, асабліва ў апавяданнях з жыцця каласнай вёскі, калі з твора ў твор вядуць сюжэт аб тым, як два ці тры дармады і самагоншчыкі не хочуч працаваць, дэзарганізуюць увесь наладзе, але вост прыходзіць новы старшыня і адным сваім вядульнемм ліквідзе ўсе недахопы.

За старонкамі кнігі адчуваецца шчыра радасць крытыка за тое, добрае, свежае, што з'яўляецца ў нашай літаратуры. Калі крытык характарызуе станоўчы герою Янкі Скрыгана (скажам, бухгалтэра Собіча) ці Анкіну з апавядання Васіля Віткі, калі гаворыць пра герою лепшых нарысаў, ён быццам ракамэндуе чытачу сваё сур'езнае параўнанне: змяніцеся, гэта мае сабы і палпеліні!

Шчыра заклочнасць, добра зычлівае не паідуцца аўтара і тавы, калі ён разглядае ідэяны і мастацкія хібы апавяданняў маладых пэсары Барыса Сачані і Івана Пташнікава. Крытык па-сцяроўску напамінае маладым літаратарам пра неабсякную падмяніцтва і абавязнасць адвольна ўзятымі сітуацыямі альбо захаванні натуралістычным бытапі-

С. МІСКО.

баку, каб самому апынуцца вышэй, і з усіе сілы далянуў яго каленам у свабоды. Той таксама тузануўся, ледзьве не вырываўшы з рукі ашпінкіна, коротка якатнуў, але — адчуў Іван — пад каленам у яго штоць нібы хруснула. Сабана прарэзліва завішчав, чалавек, адзіраючы з палышч скуру, тужай закруціў ашпінкі і яшчэ намоста каленам. Аднак ваўкадаў вясцючы, паднінуў задам, ашалава тузануўся і вырываўся.

У Івана штоць азярэла ў душы, ён сцяўся, адразаў яе чаючы новага скачка. Але сабана не сканаў, расластаўся на зямлі і, выпітны наперад тоўстую морду з вываленым набок язямком, часта зморана дыхаў і дзіна глядзеў на чалавека. У Івана, натраўжанага ашпінкіна, пачува гарэла правая рука, нервова тортаўся ад ператомы мускул у праплетчы, ледзьве не выскавала з груззей сарца. Ён таксама некалькі секунд паклаўшы на траву дрыготкія рукі, сядзеў на каленях і амаль не па-чалавечы, здзіцэла глядзеў на сабаку.

Іны абое ашаламы вачмі сачылі адзін за адным, баючыся прапусціць адзін у аднаго першае жаданне скачотчы. Іван да таго ж вельмі баючыся, што вост-вост з'явіцца немцы, і гэтыя некалькі секунд здаўся яму вечнасцю. Пасля ён падумаў, што ваўкадаў наўрад ці кінеца на яго, і нерашуча падняўся на ногі. Ён сгануў убок і схавіў з травы кавалка каменя. Ваўкадаў натраўжыў хрыбціну, ударыў па зямлі хвостом, здаўся, скачюе, але ўсё ж не скачюў — вядзе, яму дасталося не менш, чым чалавеку, і ён дзіхнава бясільна якатаў. Тады Іван болей рашуча ступіў назад і шчыра раз, ваўкадаў прыўзняўся, пасунуўся, пачынаў яго заваршчыць у траве. Але ён не пабег і не скоўчыўся. Іван, бачачы гэта, яшчэ больш асмяяў і бокам хутка паслаў угору да яліны, дзе быў пісталет.

Сабана заскаваў ад бясільнае злосці, валочыцца пакалечаны зад, аслабела прапоўз у траве і спыніўся. А чалавек ухавіў з травы браўнінг і зморана, наколмі дазвала рапшта яго сід, патраўчы па распадку ўгору, у яловы гущар.

Яшчэ праз якіх п'яць хвілін ён быў ужо ў і бег уздоўж вярэвінага, з прарэзай вачуаля. Лес тут быў чысты, без ламачча.

бегчы, аднак, перашкаджалі частыя абломкі скал. Пад'ём таксама быў круты і хутка забіраў сілы. Чаючыся і баючыся новай пагоні, Іван ускачюў быў у ручай, каб скаваць ад аўчаран след. Вада ледзяным холадам пругка ўдарыла ў ногі, да болю аяпкіла, і ён, прабегчы якіх дваццаць крокаў, выскачюў зноў на бераг. Ускарабаўся на скальную кручу, тузануў, перазараджаючы, пісталет, — затвор выкінуў на камяні перакошаны патрон. Іван сгануўся падняць яго і раптам абмёр — скрозь гаманілівае булькацанне ручая заду дагналася гамона. Раптам забывішыся на патрон, ён таропка падаўся ўгору, крышкучу вогню ад ручая, на схіл раснадка, пралез скрозь гущар маладога ельніку і, ледзьве спраўляючыся з дыханнем, апусціўся на чапярэнькі.

Спатчыку яму здаўся, што скрозь было ціха, толькі вуркатаў ручай дзі шумелі верхавыя ёлак. Гэта падзёму ўжо фён, і ў неба з-за гор вясюў ускудлачаны акраек хмары — хутка наваўнаўся дождж. Іван наспіражанымі вачамі аглядзеўся па баках, аббег позіракам камяне пад ёлкамі ўнізе — быццам нідзе нікога. Ён ужо хацеў бегчы далей, як заду да яго сльзку даліччэ трохні спішаны, але настойлівы воячкі.

Руссо!

Ён хіснуўся ніжэй, угнуў голаў — не, го быў не немца, а мусціць які гефлінг! Але не хадыла яшчэ кілопату чынак жаго. Тут хоць бы які выкаракаца самому ведаў з уласнага вопыту, як гэта трудна. Немцы, мусціць, паднялі ўжо трыногу і даганяюць — не так гэта проста ўпчы.

І ён з усіе сілы пабег, пакарабаўся між камялямі і ёлак угору, найчюсь па горным лясцістым схіле. Ручай застаўся недзе ўбакі, гоман яго прышч; мацней і выразней сталі шумець яліны: свежы вецер скрозь гоўдаў верхавінамі; сонца схавалася; змаркатнае неба ўсё далей і шчыра аблідала мутная хмара. Было душна, куртка на спіне прамокла ад поту, паласаты бераг ён недзе агубіў і твар выпраў рукавамі, увесь час сачыў за наваколлем і ўслухоўваўся. Аднаго разу, пераводзячы дыханне, ён пачуў дзілае жыцц, але настойлівае вуркацанне матацыклаў; тут недзе праходзіла дарога, і немцы, вядома,

*) з'яўленыя (імя).

ужо ачуплялі раён. Ахоплены панільям прадчуваннем, Іван услахоўваўся, мяркуючы, як уцякаць далей, і ў той жа час па нейкім невыразным гуку адчуў, што заду хтосьці б'яжыць. Гэта ўжо было дрэнна, можна той зусім не гефлінг, а немца. Іван адскоўчыў за імшчыт камель ёлкі і штоўчюў ахоўнікам браўнінга. Тым часам матацыкл з усё большым трэскатам набліжаўся. «Аблядаючы, сволачы!» — мільганула думка. Іван азірнуўся, апусціўся за ёлкай на адно калена і прыўзнуў сіснуўшы ў кулаку пісталет. Зноў унізе стунулі па камянях крокі, ён угледзеўся, зусім пэна адчуваючы ў гущары месца, дзе з'явіцца чалавек. Але нейкі час ніхто там не паказаўся, і Іван напружана чакаў. Праз хвіліну ўнізе на прагалат між дрэў выбегла лёгкая паласата постыя на выгляд быццам падлетка, азірнулася, жава некай кінула позірк угору і згледзела яго.

Руссо!

Жанчына! Гэта яго здзіліла і абзятэжыла, ён ледзьве не вылаўся ад прыкрасці, але блізка рэф матацыкл пераключыў ягоную увагу — яны ўжо былі побач, толькі вышэй. Іван вертануўся на зямлі, не ведаючы, куды падацца, — між рэдкіх камель дрэў яго тут маглі лёгка ўбачыць зверху. Ён сгануў у неглыбокі вышчаран-ніну пад крутаватай скалою, прыгнуўся, увесь ператварыўшыся ў спрыт і асідоўгу. Паласата постыя ўнізе на хвіліну знікла за краем абрыўу, і ён не глядзеў куды — найбольш асцярага

